

Op weg naar toekomstbestendig onderwijs in de regio

'In 2010 waren we nog concurrenten'

Tijdig anticiperen op dalende leerlingaantallen is belangrijk om in krimpregio's een rijk onderwijsaanbod in stand te houden. In Doetinchem heft het bestuur Achterhoek VO drie scholen op en laat er twee nieuwe voor in de plaats ontstaan. In het dunbevolkte Zeeuws-Vlaanderen werken de drie laatste brede scholengemeenschappen intensief samen.

Het leerlingenaantal in het voorgezet onderwijs loopt drastisch terug. De komende jaren wordt een daling voorzien van 12 procent. Dat betekent dat scholen hierop moeten anticiperen, omdat in sommige regio's het onderwijsaanbod anders wel erg schraal dreigt te worden. Scholen kunnen niet meer alle schoolsoorten of alle profielen aanbieden, leerlingen krijgen lange reistijden voor hun kiezen en door samenvoeging van klassen worden de niveauverschillen in een groep erg groot. Dat is slecht voor de kwaliteit van het onderwijs en levert voor leerlingen rechtsongelijkheid op. Dit concludeert de commissie-Dijkgraaf in het rapport 'De laatste school...? Advies over de aanpak van de gevolgen van de leerlingendaling in het voortgezet onderwijs', dat in maart verscheen.

Een voorwaarde moet zijn dat schoolbesturen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen

De commissie adviseert onder meer een 'maatwerkregeling' in het leven te roepen. Scholen die in de problemen komen door bevolkingskrimp, zouden met een beroep op deze regeling financiële ondersteuning van de overheid kunnen krijgen. Een voorwaarde is dat de schoolbesturen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Niet het voortbestaan van de eigen school of het eigen bestuur staat voorop, maar het onderwijsaanbod in de gehele regio. Besturen moeten niet met elkaar concurreren, maar de handen ineen slaan en samen zorgen voor een rijk onderwijsaanbod.

30% KRIMP

Een schoolbestuur dat daarmee aan de slag is gegaan, is Achterhoek VO. De demografische ontwikkelingen in deze regio lieten in 2008 zien dat er vanaf 2016 een krimp van ongeveer 30 procent zou ontstaan. In 2011 fuseerden de confessionele en de openbare besturen tot het bestuur Achterhoek VO. Maar de leerlingenaantallen dalen verder en daarom heeft Achterhoek VO nu besloten in Doetinchem de drie scholen Ludger College (rk), Rietveld Lyceum (openbaar) en Ulenhofcollege (pc) op te heffen en twee nieuwe scholen te stichten, beide met mavo, havo en vwo.

Van links naar rechts: Paddy Harbers, Ellis Stevens, Louise Beernink en Henk van der Esch

"We hadden er ook voor kunnen kiezen om twee scholen samen te voegen en de derde te laten voortbestaan", zegt Henk van der Esch, voorzitter van het college van bestuur van Achterhoek VO. "Maar we wilden tegelijkertijd onderwijsvernieuwingen doorvoeren om recht te doen aan de maatschappelijke ontwikkelingen. Bovendien is het gunstiger als iedereen in hetzelfde schuitje zit." Het bestuur heeft geïnvesteerd in draagvlak, zowel onder de medewerkers van de scholen als in de samenleving. "We hebben veel in handen van de uitvoerder gelegd, maar als bestuur hebben we wel een mening", zegt Van der Esch. "Wij willen de kansenongelijkheid tegengaan en de contacten met ouders intensiveren. Dat zijn voor beide scholen randvoorwaarden. Voor het overige geven we de scholen de kans iets nieuws op te zetten." Volgens Van der Esch zijn er twee significante factoren bij gecompliceerde beleidsbeslissingen. "Het is belangrijk mensen in een vroeg stadium te betrekken bij de plannen en te bespreken wat er bij hen leeft. Daarnaast is het

'Het voortbestaan van een school is irrelevant. Het gaat erom dat er een goed onderwijsaanbod blijft in een regio'

voortbestaan van een school op zichzelf irrelevant. Het gaat erom dat er een goed onderwijsaanbod blijft in een regio."

FADE IN, FADE OUT

"In 2010 waren we nog concurrenten", vertelt Paddy Harbers, rector van Het Rietveld Lyceum, een van de drie op te heffen scholen. "Maar drie jaar geleden moesten we gaan praten over verregaande samenwerking. Dat is lastig, je bent trots op je eigen school. In de twee nieuwe scholen

willen we het goede van de drie 'oude' behouden. We gaan het uitvoeren via fade in, fade out. Dat betekent dat alle leerlingen die in 2019 in de brugklas van een van de scholen komen, die school kunnen afmaken. Een jaar later starten we met de twee nieuwe. Er zijn dus tijdelijk vijf scholen.”

De docenten waren niet allemaal even enthousiast, vertelt Louise Beernink, die in 2016 aantrad als rector van het Ludger College. “De uitdaging was in de praktijk groter dan ik had verwacht. Ik heb er veel tijd in gestoken om bij de medewerkers begrip te creëren voor deze stap.” Daarnaast wilden de bestuurders en rectoren weten wat er leeft bij de betrokkenen in de samenleving. “Dat leverde inspirerende gesprekken op met leerlingen, ouders, onze contacten in het bedrijfsleven en bij de culturele en sportorganisaties”, zegt Beernink. “De boodschap was eigenlijk steeds dat we gebruik moeten maken van de kans om vergaande onderwijsvernieuwing door te voeren. Haal de samenleving de school in en ga zelf meer naar buiten, zet ict in, investeer in contacten met ouders, personaliseer het onderwijs, maak het flexibeler, maak gebruik van de expertise van anderen.”

CONTOUREN

Het Panorama Lyceum wordt een openbare school die het UNESCO-gedachtegoed omarmt en inzet op internationalisering met onder meer tweetalig onderwijs en een gymnasium. Het interconfessionele Houtkamp College wordt een 'ondernemende' school. Hier komen het technasium, een Beta Challenge-programma en een topsport- en toptalentenschool. “Op 9 oktober 2018 hebben we de

Paddy Harbers: 'In de twee nieuwe scholen willen we het goede van de drie 'oude' behouden'

'De boodschap was steeds dat we gebruik moeten maken van de kans om een vergaande onderwijsvernieuwing door te voeren'

namen van de nieuwe scholen gepresenteerd en de contouren geschetst”, vertelt Harbers. “Het was een groot moment. Je neemt afscheid van het oude en begint het nieuwe.”

Er zijn veel overeenkomsten tussen de scholen: beide hebben dakpanklassen, beide hebben verlengde brugjaren, bij beide zal de leerling meer verantwoordelijkheid krijgen voor het eigen leerproces, beide gaan vakoverstijgend werken. Tegelijkertijd moet de uitstraling van het Houtkamp College anders zijn dan dat van het Panorama Lyceum.

“We gaan er vooralsnog van uit dat er voor beide scholen ongeveer 320 aanmeldingen komen”, zegt Harbers.

“Maar het is wel spannend of dat inderdaad zo gaat.” Ook is er nog veel te doen voor de nieuwe scholen in 2020 de deuren kunnen openen. Beernink: “De inhoud moet verder ontwikkeld worden en we hebben nog steeds gesprekken met externe en interne betrokkenen. Ook de organisatie van de overgang is nog een punt van aandacht.” Beernink en Harbers zijn niet bang dat ze toch 'tegenover elkaar' komen te staan in de slag om de leerling.

“Samenwerking is mensenwerk”, zegt Harbers. “Tussen de medewerkers is er een klik.” Beernink: “Het is prettig dat je een collega hebt. Je kunt met elkaar overleggen. Waar we ook goed op letten, is dat we het Ulenhofcollege erbij betrokken houden. Hun rector gaat met pensioen. We proberen ons gezicht daar regelmatig te laten zien.”

AANJAGERS

Zowel bij de planvorming als de besluitvorming zijn de medezeggenschapsraden betrokken geweest. “De stuurgroep bereidde steeds een beslisnotitie voor die ter

instemming in de drie afzonderlijke MR'en kwam”, zegt Ellis Stevens, oud-voorzitter van de MR van het Rietveld Lyceum. “Als een school echt iets wilde aanpassen, gebeurde dat ook. Het Ulenhofcollege biedt nu bijvoorbeeld technasium en tweetalig onderwijs aan. In de nieuwe opzet worden die programma's uit elkaar gehaald. Ulenhof vond dat een slecht idee en nu krijgt het Houtkamp College naast het technasium ook versterkt Duits en Engels. De manier waarop het nu geregeld is, doet meer recht aan het Ulenhof en laat zien dat het bestuur ook echt wat met onze opmerkingen doet.” Metha Freriks, nu wiskundedocent op het Ludger College, is een zogenoemde 'aanjager' van het Houtkamp College. “De rol van aanjager is heel breed. Samen met de andere aanjagers houd ik me bezig met de collectieve ambitie en visie van de nieuwe school tot en met de invulling van de roosters. Het is mijn taak om vooruitgang op gang te brengen en collega's, leerlingen en ouders erbij te betrekken en informeren. De meeste collega's zijn enthousiast; sommigen weten ook al naar welke school ze willen. Maar er zijn natuurlijk ook vragen over hoe het er straks uit gaat zien. Al met al is het een proces waar je bij wilt zijn!”

LANGE AFSTANDEN

Ook de scholen in Zeeuws-Vlaanderen maken een drastische verandering door. Hier is de stichting VO Zeeuws-Vlaanderen gevestigd, het bestuur van onder meer de drie brede scholengemeenschappen Lodewijk College in Terneuzen, Zwin College in Oostburg en Reynaertcollege in Hulst. “De leerlingending is het scherpst op het Zwin

Oud-voorzitter van de MR Ellis Stevens: 'De manier waarop het nu geregeld is, laat zien dat het bestuur echt iets met onze opmerkingen doet'

College”, zegt Dirck van Bennekom, voorzitter ad interim van het college van bestuur. “In 2005 hadden we daar 1.180 leerlingen, in 2025 zullen dat er zo'n 700 zijn. Ook op het Reynaert College loopt de leerlingpopulatie snel terug, van 1.550 in 2005 naar een kleine 1.000 in 2025.” De afstand tussen de scholen is groot en het openbaar vervoer is slecht. Een school sluiten is daarom geen optie: leerlingen zouden een paar uur onderweg zijn. Een bijzondere omstandigheid is de concurrentie van scholen in Vlaanderen. Binnen twaalf kilometer van de grens bevinden zich vijftien scholen voor voortgezet onderwijs. Deze scholen worden op basis van het aanbod en niet per

Henk van der Esch: 'We willen kansenongelijkheid tegengaan'

Louise Beernink: 'De uitdaging was in de praktijk groter dan ik had verwacht'

DE LAATSTE SCHOLEN

Enkele tienduizenden van de in totaal één miljoen leerlingen in het voortgezet onderwijs zitten op een 'laatste school': de enige school op fietsafstand die nog vmbo, havo of vwo aanbiedt. Alle leerlingen in Nederland verdienen thuis nabij en goed onderwijs, ongeacht de plek waar zij wonen. Deze 'laatste scholen' hebben steun van de overheid nodig om overeind te blijven. Alle mogelijkheden tot samenwerken zijn benut en denominatie speelt geen rol meer.

Of de benodigde extra middelen er komen, is nog niet zeker, aldus Nico van Zuylen, beleidsadviseur bij de VO-raad. De vraag is ook welke criteria er zullen gelden. “De afstand van de woonplaats van de leerling tot de school, het zogenoemde afstandscriterium, is nog niet bepaald. Daarnaast gaat het om het aantal leerlingen. Hoe minder leerlingen, hoe meer extra geld per leerling nodig is. De kosten van de gebouwen en digitale infrastructuur en dat soort zaken blijven immers gelijk. Ook het aanbod is een punt van discussie: bied je het hele spectrum aan of alleen onderbouw en vmbo-?”

Naast een toeslag voor 'de laatste scholen' pleit de VO-raad ook voor financiële middelen voor transitiekosten en voor scholen die te maken krijgen met een stapeling van effecten.

Enkele tienduizenden leerlingen zitten op een 'laatste school'

leerling gefinancierd; bovendien mogen zij hun leerlingen tot 25 kilometer van de grens per bus ophalen. Op deze scholen zitten nu zo'n 600 Nederlandse kinderen. "Er is goedkope kinderopvang in Vlaanderen", legt Van Bennekom uit. "Als een kind naar de Vlaamse kinderopvang is gegaan, is de drempel naar het primair onderwijs in België laag. Doorstromen naar Belgisch voortgezet onderwijs ligt dan voor de hand."

VERSCHRAGING

De ontgroening en de weglek naar Vlaams onderwijs vormen samen een ernstige bedreiging voor de kwaliteit van de scholengemeenschappen in Zeeuws-Vlaanderen. "De impact is groot", zegt Van Bennekom. "Het aanbod verschaalt als we havo- en vwo-profielen gaan samenvoegen en het aantal beroepsgerichte programma's in het vmbo terugdringen. Je zou bijvoorbeeld het gymnasium kunnen afstoten. Maar dat heeft ook effect op het vwo, want als kinderen geen doorstroomperspectief meer hebben op een school, kiezen ze voor een andere school en dat betekent in ons geval vaak een Vlaamse school. Dan houd je straks alleen het vmbo en de onderbouw van de havo over."

Om kwalitatief goed en volledig breed onderwijs aan te bieden, werken de scholen zoveel mogelijk samen. Vorig jaar vonden een besturenfusie en een scholenfusie plaats. Daarnaast is met behulp van extra subsidies van het Rijk, de provincie en de gemeenten een Zeeuws-Vlaams onderwijsmodel ontwikkeld. "De drie scholen bieden een basiscurriculum dat qua leerdoelen vergelijkbaar is", zegt Van Bennekom. "Daarnaast zetten we in op maatwerk, integraal werken – dat in grote groepen kan plaatsvinden – en versterkt mentoraat. De scholen krijgen vanaf volgend jaar dezelfde roostertijden en dezelfde ict-randvoorwaarden. Een leerling in Terneuzen en een leerling in Hulst kunnen dan bijvoorbeeld via afstandsonderwijs tegelijk Spaanse les krijgen. Ook werken we samen met ROC Scalda in de vakmanschapsroute, waarmee we een doorlopende leerlijn vmbo-mbo creëren."

Van Bennekom ziet de komende twee jaar met vertrouwen tegemoet. "De overheden zijn goed bijgesprongen en wij zijn nu zelf aan zet. Maar er moet wel een vangnetsubsidie komen. Zonder de subsidie die we nu hebben ontvangen, was het Zwin College failliet gegaan. Dat moet je als overheid niet laten gebeuren. Zeeuws-Vlaanderen is economisch gezien een gezonde regio. Het bedrijfsleven laat ons steeds weten dat zij onze brede scholengemeenschappen absoluut niet kan missen."

Dirck van Bennekom: 'De overheden zijn goed bijgesprongen en we zijn nu zelf aan zet'

PROJECT REGIONALE SAMENWERKING

Structurele samenwerking is belangrijk om in een regio een toekomstbestendig antwoord te vinden op daling van het leerlingaantal als gevolg van krimp. De VO-raad is daarom het Project regionale samenwerking gestart. Hier kunnen schoolbestuurders terecht voor advies, informatie en inspiratie.

Een onderdeel van dit project is de maatwerkaanpak krimpregio's. Collegiale uitwisseling tussen bestuurders in vergelijkbare situaties en de inzet van ledenadviseurs vormen de kern van deze aanpak. De ledenadviseurs zijn vo-bestuurders met ervaring met dalende leerlingaantallen. Zij denken mee met bestuurders die op zoek zijn naar oplossingen om een dekkend onderwijsaanbod te behouden in de regio.

→ Meer informatie is te vinden op www.vo-raad.nl; zoek op 'project regionale samenwerking'.

'Een leerling in Terneuzen en een leerling in Hulst kunnen via afstandsonderwijs tegelijk Spaanse les krijgen'

INFINITE FINANCIËEL B.V. Meesters in bedrijfsvoering[®] met verstand van onderwijs

Infinite Financieel is de partner die u zoekt omdat

u bedrijfsvoering zonder verrassingen wilt en wel wat hulp kunt gebruiken

Savannahweg 17 • 3542 AW Utrecht T 085-876 94 37 E info@infinitebv.nl I www.infinitebv.nl

PAK NU CYBERPESTEN BIJ JOU IN DE KLAS AAN

Bestel het **gratis** lespakket met VR-brillen

Kapot ermee!!!! 11:32 ✓

Ze zal het voelen 11:32 ✓

Gooi haar de groep uit!! 11:33 ✓

Waar 'gewoon' pesten op school na schooltijd stopt, gaat cyberpesten door, vierentwintig uur per dag. De impact van cyberpesten kan daardoor extra groot zijn. Als leerkracht speel je een belangrijke rol bij het voorkomen en stoppen van cyberpestgedrag. Het gratis lespakket met de Virtual Reality-film

'Doe iets!' helpt je daarbij. Leerlingen beleven zo zelf wat cyberpesten met je doet waardoor de groepsnorm verschuift van 'toekijken en niets doen' naar 'ingrijpen en verdedigen'. Interesse? Bestel nu het lespakket én reserveer gratis voor een dag de VR-brillen via www.veiligheid.nl/cyberpesten.

BESTEL NU HET GRATIS LESPAKKET VIA WWW.VEILIGHEID.NL/CYBERPESTEN

veiligheid nl